

Kanonik Ivan Znika,

mecen hrvatske književnosti i umjetnosti,
[1629.—1706].

Vjekoslav Klaić.

U posljednjoj svesci našega časopisa prikazali smo život i znanstveni rad kanonika zagrebačkoga Tome Kovačevića, koji je uz ine historijske radnje napisao životopise zagrebačkih biskupa i kanonika do prve četvrti XVIII. stoljeća. Između životopisa kanonika najopsežnija i najdotjeranija je biografija starijega mu suvremenika Ivana Znika, koji se je naročito proslavio podupirući hrvatsku književnost i šireći umjetnost u zemlji. Odlučili smo stoga u našem časopisu priopćiti Kovačeviću biografiju o Ivanu Zniku, i da bude ogledom njegova sloga, i da se vidi, kako je on sudio o svom starijem drugu. No kako je Kovačeviću bila glavna zadaća, da prikaže Zniku poglavito kao svećenika i mecenata crkvene umjetnosti, to je on njegov rad i zasluge na drugim poljima ili posve zanemario ili se tek mimogredce na njih osvrnuo. Stoga smatramo za potrebno, da njegov životopis dopunimo podatcima kojih u njega nema, a ipak su nuždni za poznavanje i prosuđivanje čitavog čovjeka i njegova djelovanja. Suvviše će se moći nekim podatcima ispraviti što je u Kovačevićevoj biografiji ili netočno ili posve krivo.

I. Perodica Znika ili točnije porodice Znika živjele su još u XVI. stoljeću u kotaru i župama Gornje i Dolnje Stubice u Zagorju. Bit će da je to bila kmetovska ili seljačka zadruga, razasuta po selima naročito Doljne Stubice (Also Zthubicza), koja je tada pripadala grofovima Ratkajima. Tako je god. 1598. na posjedovnoj čestici Ivana Ratkaja kao kmet (colonus) živio Ambrozije Znyka, a na posjedovnoj čestici Suzane Ratkaj u Gornjem Golubovcu Luka Znyka, takodjer kao kmet. Još i danas žive Znike u selu Matenci, filijalki župe Doljna Stubica; a bit će ih jamačno i drugdje u onim krajevima.

II. Jedan od tih Znika, po imenu Petar došao je na koncu XVI. stoljeća u Ugarsku, gdje je izučio srednje i više škole. Mora da je već za rana stekao stanovitih zasluga u javnom životu, jer mu je kralj Rudolf poveljom izdanom u Pragu 24. ožujka 1604. podijelio plemstvo i grb. Ta plemićka povelja i grbovnica vrijedila je ne samo za njega samoga, nego i za braću njegovu Marka, Pavla, Jurja i Ivana, kao i za sestre Margaretu Anku. S tom poveljom vratio se je plemić Petar Znika u domovinu, pa ju je donio u hrvatski sabor od 3. rujna 1608. gdje bi po tadanjem običaju objavljena i priznata, budući da joj nitko nije prigovorio.

Petar Znika položio je temelj ugledu i blagostanju čitavoga roda svojega. Kao učen čovjek ili »literatus« (djak) postao je vrlo rano (možda već god. 1607.) zakleti bilježnik zagrebačkoga kaptola, te je na Kaptolu i stanovao, jer mu je kaptol god. 1628. ustupio na dosmrtno uživanje jednu kuću ili kuriju. Osim toga vršio je poslije čast zemaljskoga eksaktora ili pjeneznika, koja je u ono vrijeme vrlo unosna bila. God. 1628. postao je viceprotonotarom hrvatskoga kraljevstva, a god. 1629. protonotarom, te je 14. siječnja 1630. u saboru položio propisanu prisegu. Kao protonotar umro je god. 1640. ili 1641. ostavivši za sobom udovicu Uršulu rodjenu Terčić i šestero djece: sinove Kristofora, Frañju i Nikolu, zatim kćeri Suzanu, Martu i Doroteju. Od sinova ističe se kasnije najstariji Kristofor kao plemićki sudac županije zagrebačke (1642—1690.) i vlastelin u Zaluki kod Ribnika, koju je dobio po ženi Kristini Barilović. Kristoforov sin a Petrov unuk bio je Sigismund Znika (1690-1715), vicekapitan u Ogulinu. Nije sigurno, ali vrlo vjerojatno, da je od toga Sigismunda potekla Antonija Znika, mati slavnoga biskupa Maksimilijana Vrhovca.

III. Dok su se potomci Petra Znike pogospodili, ostala su braća njegova i potomci njihovi pretežno seljaci. Od braće Petrove, ne znamo od kojega brata, potekao je naš Ivan Znika, koji se je posvetio svećeničkomu staležu, pošto je na sveučilištu u Beču kao pitomac ugarskoga Pazmaneuma izučio bogoslovne nauke. Ali nikako ne stoji, da ga je u Pazmaneum spremio stric Petar, kad je Ivan god. 1649. došao na nauke u Beč. Moguće je, da je Ivan Znika nakon svršenih nauka god. 1653—

1665. bio župnikom na hrvatskim župama u Ugarskoj (u Medjimurju ili Gjurskoj biskupiji); ali se dosad nije moglo ustanoviti, da li je iza toga god. 1665—1667. bio parokom u Krapini. Posve izvjesni postaju podaci o njegovu životu tek onim časom, kad je primio župu u zagrebačkoj Novoj Vesi (1667.). Nakon dvogodišnjega župnikovanja u Novoj Vesi imenovan bi 18. travnja 1669. od biskupa Martina Borkovića kanonikom prvostolne crkve zagrebačke. Od toga časa treba zabilježiti ove nepobitne podatke iz njegova života:

God. 1669.—1673. bio je kanonik meštar.

» 1673.—1674. bio je arcidjakon Vaškunski.

» 1674.—1677. bio je arcidjakon Dubički.

» 1677.—1682. bio je arcidjakon Varaždinski. Iz toga doba potječu njegove kanoničke vizite od god. 1678., 1679., 1680., 1681., od kojih je najopsežnija i najtemeljitija prva (prima et fundamentalis visitatio huius archidiaconatus per Joannem Znikam), te zaprema sama 195 strana, dok ostale obasežu po 42, 51, i 55 strana.

God. 1682.—1687. bio je prepošt začesamski.

» 1687.—1706. bio je po smrti Mateja Stoklasa kustosom ili čuvarem kaptola. Kao kustos napisao je: *Fundationes altarium perpetuae... in anno 1706 finaliter conscriptus. Per me Joannem Znika custodem et canonicum ecclesiae Zagrebiensis.*

God. 1688. postao je opat sv. Trojstva u Petrovaradinu.

» 1702. po smrti Tome Augustića imenovan bi naslovnim biskupom Šibenskim i kraljevskim savjetnikom.

God. 1705. dne 5. rujna napisao je svoju oporuku, koja se čuva u arhivu zagrebačkoga kaptola (Acta saeculi XVIII. 2/69. God. 1706. dne 20. prosinca u 6 sati u jutro je umro. Kod njegove grobnice u stolnoj crkvi Sv. Stjepana stavljen bi mu ovaj napis:

»*Epitaphium reverendissimi domini Joannis Znika electi ep(isco)pi Sibenicensis, abbatis ecclesiae ss. Trinitatis de Petrovaradino, custodis et canonici senioris eccl(esiae) Zagrab(iensis), sacrae caesareae regiaeque mai(esta)tis consiliarii, qui senio, curis, labore gravis honores invenit non quaesivit. Et plures quam habuit meruit. Cuius moribus et libe-*

ralitate templi, fora viaeque, imo et haec basilica resplenduerit, ut qui suas in publicum impendit olim nunc inter coelestes quiescit opes. Obiit pie in anno 1706. die 20. Decembris aetatis suae annorum 78.«

IV. Toma Kovačević izbrojio je u svojoj biografiji Ivana Znika samo ono, što je taj odlični mecenas učinio za crkve, podižući hramove, kapele, žrtvenike, propovijedaonice i ukrasujući crkve dragocjenim priborom svake ruke, te obogaćujući tako crkvene riznice, naročito riznicu prvostolne crkve u Zagrebu.

Ali Znika proslavio se je i kao mecenas hrvatske književnosti, izdavši o s v o m t r o š k u god. 1696. poznato, hrvatskim jezikom pisano djelo Pavla Rittersa Vitezovica s napisom: »Kronika aliti szpomen vszega szvieta vikov«, koje je pisac njemu i posvetio, te ga i njegovim grbom ukrasio. U latinski pisanoj posveti govori Ritter uz drugo i ovo: »Ali tko da to djelo uzme u okrilje, tko da mu pomogne da ispod tiska izađe na svijet? Opat Ivan Znika, koji je domovinu uresio tolikim crkvama i žrtvenicima, zagrebački kaptol velebnim zgradama i stolnu crkvu vrlo skupocjenim zastorima (sumptuosissimis basilicam peristomatibus et laboriosissimo sugestu), sam je dobrovoljno ponudio, da bude mecenom tek knjige. I zaista je Znika, pritekavši u pomoć tomu djelu, veću slavu i trajniju uspomenu stekao, nego podizanjem kud i kamo s većim troškom sagradjenih spomenika. Vrli je kanonik poduprijevši izdanje hrvatske kronike, pokazao, da u njemu živi plemeniti duh, kojim su se odlikovali toliki kreposni predji njegovi, a osobito njegov stric Petar Znika, koji se je kao protonotar triju kraljevina prodičio djelima, po kojima je zavrijedio, da i po smrti živi...«

Nekoliko godina iza izdanja »Kronike« opet se je Znika nadala prilika, da bude mecenas hrvatske knjige i glazbene umjetnosti. Trebalo je štampom objelodaniti veliku zbirku hrvatskih crkvenih pjesama s kajdama i potpunim hrvatskim tekstom, poznatu pod naslovom: »Cithara octochorda«. Ali kako nije bilo novaca pokucalo se je na vrata kanonika čuvara. I tako je njegovom darežljivošću god. 1701. u Beču štampano znamenito djelo: »Cithara octochorda seu cantus a-

cri latino-sclavonici... ut in Sclavoniae populis erga Deum, divosque animos accendat, pia sua munificentia in lucem prodire iussit... Joannes Znika, almae et vetustissimae cathedralis ecclesiae Zagrabiensis custos et canonicus senior, nec non abbas ecclesiae s. Trinitatis de Petrivaradino. Viennae Austriae typis Leopoldi Voigt universitatis Typ(ographi).«

A sada neka slijedi od riječi do riječi biografija Ivana Znike, kako ju je napisao njegov mlađji drug i povjesničar Toma Kovačević.

Vita Joannis Znika.

(Anno) 1706. die XX. Decembris Joannes Znika electus episcopus Sebnicensis, abbas ss. Trinitatis de Petri Varadino, sacratissimae cesareae regiaeque maiestatis consiliarius, custos et canonicus senior Zagrabiensis desiit inter vivos agere circa horam 6tam matutinam. Annus decurrebat saeculi decimi sexti vigesimus nonus, quando in lucem prodiit, patrici vinculo iunctum habens Petrum Znika, regni huius olim protonotarium dignissimum. Petrus scilicet in districtu inferioris Ztubicae ab humilibus genitoribus, incolatum in sessione rusticana, bonis Erdödianis (quae modo familia Magyariana titulo cambii possidet), tenentibus, ortum traxisset, literariae tamen virtutis et scientiae (quam in Ungaria hauserat) suffragio, nobilitatis insignia et praerogativas consecutus est. Unde in patriam rediens, cum ubi consisteret, non haberet, a capitulo Zagrabiensi ad cancellariam assumptus, in ea reliquarum suarum fortunarum fundamenta posuit. Docent enim eiusdem capituli prothocolla, illum notarii capitularis munia constanter obiisse ab anno 1607. usque ad annum 1641., et licet in anno 1629. viceprotonotarii regni, ex post modo non multo post magistri protonotarii honore insignitus fuerit, notariatus tamen gemini capituli exercitia usque ad mortem dimittere nullatenus voluit, quippe ut et his commodius invigilaret, et capitulo (cui fortunae suae ortum ingenue adscribebat), utilior esset, in area capitulari fundo comparato, et domo ex muro extracta (quam de praesenti canonici incolunt) quasi unus de gremio capituli, Zagrabiae constanter residere voluit. Et quia iis temporibus ad soliditatem testamentorum praeter testes a iure praescriptos, notarii quoque apostolici accessus, et subscriptionis roboratio, veluti quoddam solemnitatis complementum exigebatur, eundem Petrum Znika hoc quoque officium administrasse plures canonicorum postremae dispositiones luculenter docent. Sed iam ad nostrum Joannem.

Haec enim licet ad propositum nostrum non spectent, attingisse tamen, gratae memoriae ergo placuit, quod videlicet praeclari huius viri industria et ope noster Joannes Znika (cuius vitae seriem describendam

suscepimus) studiorum suorum exordium aequae ac progressum fecerit. Ille enim licet genitorem eiusdem Joannis veluti fratrem germanum nobilitaribus literis infestum esse voluerit, quia tamen idem pater Joannis tanquam illiteratus in sessione coloniali perstiterat, cum pro excolendo in literis unico filio opportuna sibi defecissent media, fratri protonotario erudendum tradidit, filiabus interim tribus, quas modo genuerat, viris ruralibus in matrimonium locatis. Noster ergo Joannes sub patris cura constitutus, humaniora Zagrabiae auspicatus, usque ad rhetoricam continnavit, annoque 1647. vale Musis dato, cum stagyraeum Zagrabiae necdum erectum esset, studii deinceps scholastici interstitium habuit usque, ad annum 1649., quando patruo sese interponente Viennam ad collegium Pazmanianum pro alumno susceptus, ibidem philosophiae aequae ac theologiae operam dedit, insignitus in philosophia et laurea bachalareatus et magisterii honore cum prius sub auspiciis comitis Nicolai Erdeödy, praesidii in Berkissevina protunc praefecti, universa scholae peripateticae placita in publico auditorio defensanda suscepisset, die videlicet 28. Julii anno 1653.

Sacris iniciatus, postquam in Ungaria aliquot annos parochias croaticas administrasset, discessus copia a superioribus obtenta, in patriam rediit, Crapinaeque primo curionis officia adimplenda suscepit: unde tractu temporis Zagrabiam ad curandam paroeciam S. Joannis in Nova villa evocatus, eam tenuit coniunctam cum capellanatu episcopali et canonicatu Chasmensi usque ad annum 1669., quo anno ab episcopo Borkovich cathologo canonicorum Zagrabiensium adscriptus, die XVII. Aprilis locum in ecclesia et vocem in capitulo capessivit. Tanta vero erat apud capitulares illius existimatio, ut mox primis annis ad curanda principalia officia eum applicandum iudicarent. Sequenti quippe adepti canonicatus anno, prima mox die post expletum novitiatum, id est 18. Aprilis 1670. Stephano Bogoly e vivis sublato in praefectura seminarii substituente modo subsequente biennio in ea confirmatum esse voluere: sed quam ille duabus pro se utiliter (inter alia cellarium dotando fornice ad 39 orgias protenso) administravit, postremo vero per substitutum, sublevandus erat: ipse siquidem occupato per Petrinenses castro Sissek, et amoto ex praefectura illa magistro Mich(aele) Rosman circa finem mensis Octobris anno 1672. ad gubernium illius populi expeditus, utile seminarii amplius curare haud valuit! Porro Sissii cum non haberet, ubi caput in proprio reclinaret, domum praepremis in medio oppidi (loco videlicet ubi pro usu educilli dominalis cella vinaria dudum constructa habebatur) extruendam curam suscepit, adiectis subinde aliis modo accessoriis aedificiis, signanter carcere, quo Turcae captivi concludebantur, quae interim antequam perfecisset, in domo praedialis Rogaan incolatum tenuit. Ea vero satisfactione omnium hoc gubernium gessit, ut tribus aliis subsequentibus annis in eodem confirmandum indicarent; et fors in ulterius quoque tempus illud perduxisset, si ultimo anno captivorum aliquot Turcarum, nocte quadam suffosso carcere, fuga non intercessisset. Inde remissionis curae, et vigilantiae redargutum, ut ab onere litrati profugorum praetii capitulo per solvendi illum amici signanter Christophorus Kupinich praeservarent, satis superinde sudarunt. (Et ergo a spanatu Sissiensi in anno 1676. loco

illius mox curandam suscepit piarum summarum praefecturam, qua post duos annos dimissa, ad decanalia onera totidem annos portanda transierat. Et cum in anno 1682. die 4. mensis Januarii post annos novem, menses 2 et dies 8 placuisset caesari Leopoldo castrum Sissek medio colonelli Crisiensis comitis Ferdinandi a Trauttmonstorff capitulo restituere, eodem anno in electione officialium Znika in praefectum loci illius electus fuit, ut qui, dum arx amissa, fuisset, ad damna resarcienda, et futura praecavenda incommoda, utilior caeteris, eo tum mittendus iudicabatur, modo (autem?) quod ad reparandas arcis recinas, Germanorum incuria admissas, illuc exmitteretur, vix illo aptior, alter supetivisse visus est. Administravit hanc praefecturam duobus annis aequae capitulo utilis in promovendis bonis temporalibus ac in curandis divinis proficiuus ecclesiis Dei. Ut modo cultum et venerationem D. Quirini illius loci quondam antistitis resuscitaret, in capite oppidi capellam eius honori dicatam extrui, in eaque propriis impensis altare magna devotione poni curavit. Extant praeterea in iis partibus geminae arae illius sumptibus elevatae, quarum utraque glorioso virginis Deiparae patrocinio gaudet, unaque, quae maior est, capellam e regione arcis situatam, altera, quae lateralis est, ecclesiam parochialem S. Crucis ornat et decorat. Rediens Sissio quieti indulgendo unum duntaxat annum concessum habuit, assumpta iterum praefectura piarum summarum in anno 1685., quo anno Thomas Augustich contra eundem qua praedialistam interioris Luka litem moverat occasione decimae frumentariae provenientis ab eadem Luka interiori quam Augustich qua praedialista exterioris Luka dividendam secum praetendebat, a Znika autem ab eius participatione excludebatur. Quorum allegatis in capitulo pennitus expensis, ea demum secuta fuit deliberatio: ut decima controversa futuris deinceps temporibus semper dispartiatum cum praedialista exterioris Luka, hactenus autem pro Znika cellata et denegata, Augusticio non in duplo, uti ipse praetendebat, sed pro fovendo fraterno amore in simpla duntaxat compenset, et bonificatur. Coeterum tenuit Znika praefecturam piarum summarum in sequenti anno 1686. et ex post obtento custodis officio quievit usque ad annum 1699., quando iterato fuit electus in praefectum piarum summarum, et sequenti anno confirmatus, et tandem clausit cum superintendentia summarum collegii praebendariorum, quam susceptam 1704, uno anno tenuit. Hactenus de officiis prophanis iam ad ecclesiastica sermo convertatur.

Necdum Znika 4 magisterii annos compleverat, quando in promotione ad archidiaconatum Vasca magistros quinque seniores praecedebat. Hunc archidiaconatum post annum unum comutavit cum Dubicensi, ex quo post tres annos fecerat descensum ad Varasdinensatum, et ex hoc intra quinquennium ascensum ad praeposituram Chasmensem, et hinc iterum intra quinque annos descensum ad Custodiatum: in quo (successor factus Matthei Ztoklass in anno 1687.) quievit usque ad mortem, annis videlicet 19 mensibus octo non in pleno. Jam vero quem praesul Borkovich ab ipso canonicatu auspicio sumpto, ad omnes hos enumeratos honorum gradus provexerat hunc et caesar Leopoldus novis dignitatibus magis conspicuum reddere in mora haud fuit. Honorandum primo voluit abbatia ss. Trinitatis, de Petri Varadino, ad cuius titulum inter benedictionis solemnia ab episcopo

Mikulich capiti illius infula imposita fuit. In anno vero 1702. demortuo Thoma Augustich in episcopatu Sebinicensi successor constitutus, consiliarii quoque praerogativa insignitus fuit, expensis pro utroque posteriori honoris gradu R. 1000.

Coeterum Znika a concionibus aliquando laudem referebat, a rara industria semper fuit celebris, et a facultatum amplitudine nominatissimus: quod fundamento posito in diversarum parochiarum tam in Ungaria quam Slavonia diuturna administratione demum in canonicatu fere in immensum accumulatas possedit. Quas quia a munifica Omnipotentis manu sibi largitas bene noverat, in eius identidem cultum et obsequium, quas vivens non consecrârat, moriens dispensandas ordinavit. Et vero epistromata, quibus parietes sanctuarii basilicae nostrae diebus festiva celebritate solemnioribus vestiuntur, eius adhuc viventis rarae liberalitatis, per expositionem fl. R. bis mille et amplius sunt, anathemata. Cathedra, praecipuum ecclesiae nostrae ornamentum, illius numeratis R. bis mille se surrexisse gloriatur. Altare Coenae Domini eius subordio R. mille quingentorum positum, obtutus intuentium exhilarat. Tabernaculum item Arae maioris insigne decus, eo auctore in vita quidem laborari coeptum, sed post fata consumatum erga pactatos R. 1700 in lucem prodiit. Nec vero beneficam manum in ecclesia cathedrali conclusam servavit, quin eam tamen ad extra extenderet. Ut scilicet in articulo mortis desideratum cunctis patrocinium D. Barbarae sibi praesto esset, in eius honorem in districtu Vrabchensi amplissimam et sumptuosissimam ecclesiam cum turri, (addito altari maiori et duabus campanis) aedificari curavit, expositis in talem finem R. septies mille et amplius. Ita quoque pii obsequii et teneris devotionis studium in gloriosam Deiparam contestari zelans, in delubro Rhemetensi patrum Paulinorum capellam eius honori dudum dicatam, ita magnifice opere plastico et picturarum varietate (additis altari et tabernaculo marmoreo) exornavit, ut ad eius splendorem vix aliquid desiderari credatur. Referunt autem pro pictoris opere plastico et strato marmoreo expositi R. 1500, pro altari R. bis mille et tabernaculo R. 500.

Porro qui ita dilexit decorem domuum Dei, ut tanta in fabricam et ornatum eorum expenderet, sibi quoque, ut de congrua habitatione provideret, consimilem gessit curam. Incolebat ille domum ligneam post incendium anni 1674 a se erectam in fundo, quem seminarium et residentia lectoralis concludunt. Huic muratam in ampliori forma et commoditate substituturus, labori (ut ipse amicis olim detexit) 4000 Renensium absumentis imposuit finem in anno 1689. Sed Deo culparum nostrarum debitas poenas a nobis exigente, cum in anno 1706. die 14. Junij saevo incendio tota civitas Montis Graecensis cum inferiori parte capituli miserabilem in modum devastata fuisset, dum quisque (ut habeat in proprio ubi caput reclinet), de restauranda, aut extruenda sibi domo sollicitior existit, Znika modo suae reparandae ita diligenter incubuit, ut in proximo mense Novembri pristinum illius usum habere potuerit; et quia nonnulla superveniente bruma, morte praeventus consummare nequiverat, eadem executores illius sumptibus perfecere consumptis in universum hoc reparationis opus R. 1500. Haec ergo domus tantis sumptibus a Znika erecta, et dein reparata, ut memo-

riale sui esset perenne, suo officio nuncupandam, domum videlicet custodialem esse voluit, legando testamentaliter omnibus in officio custodiali successoribus perpetuo gratis tenendam et possidendam; et ne eos sartorum tectorum conservatio, reparationisque onus maneret, in talem finem pro perpetuo fundo eis legavit summam capitalem R. 500. Ut autem haec dispositio vigorosior esset, firmitatemque perpetuam haberet, praesulis Braikovich et capituli assensus accessit, habeturque super hoc in albo statutum conditum de anno 1711. die 20 Decembris, ubi notandum, quod a custodibus (conformiter ut et a lectoribus) duplices literae collatoriae non accipiantur, quarum aliae officium, aliae domum respicerent, sed cui officium ab episcopo confertur, eidem hoc ipso et domus consequenter veluti accessorium, collata esse intelligatur.

Sed cum testamenti facta sit mentio, ex eo veluti diversis foundationibus et legatis foecundissimo, superest iam, ut reliqua depromamus. Commemorat praeprimis pro perpetua sui altaria capitulo Zagrabiensi in anno 1686. die 5. Octobris a se datum capitale R. bis mille quingentorum, eo fine, ut post suum obitum (nam vivens ab hac summa ipse percipiebat censum) singulis septimanis sacrum unum legere, et praeterea solitatum anniversarium idem capitulum sit obligatum. Eodem anno et die datos insinuat collegio praebendariorum R. 400, cum obligatione, ut in anniversario suo tam in vespersis, quam missa et processione cum capitulo Zagrabiensi pleno numero adsint, et pro se de mane in ara s. Crucis sacrum decantent. In anno 1689. die 10. Octobris vineam Czigher dictam in promontorio Novoveschina ad fossos circiter 70 per parochos S. Joannis de Nova villa perpetuo possidendam iisdem resignavit, onere imposito duorum sacrorum menstruorum, et unius anniversarii lecti in ara s. Crucis. Aliam vineam in eodem promontorio Heressinecz f. R. 200 emptam tenet capitulum Zagrabiense assumpto onere sacri unius menstrui. Ut autem refrigerio animae suae cum primum per sacrificia missae prospectum fieret, ordinabat pro sacris in ara privilegiata, et aliis intra dies ab obitu 30 dicendis R. 500, et post huiusmodi veluti privilegiatos dies pro aliis sacris denarios 20 solvendis alios itidem R. 500. Intra pauperes, viduas, orphanos et alios mendicare erubescerent ille quidem ordinarat distribuendos R. 200, sed executores dispensarunt R. 600, qui modo domui sacerdotum deficientium assignarunt capitale R. 600, cum alias defunctus eidem loco non nisi R. 100 legasset. Compatis pauperioribus parochis Transmuranis, iisdem R. 40 gratis, et pro sacris R. ordinat. Patribus similiter Capucinis Zagrabiensibus et Varasdinensibus R. 100, sed Zagrabiensibus executores addiderunt adhuc R. 200. Collegio Zagrabiensi patrum societatis (Jesu) R. 100, capellae s. Rochi R. 100, ecclesiae s. Crucis in oppido Sissek R. 100, patrum Rhemensium ecclesiae et capellae R. 100. Patribus Franciscanis Zagrabiensibus R. 80, item aliis diversis ecclesiis, congregationibus, et xenodochiis pauperum R. 436. Ad haec episcopus Martinus Braikovich de legato suo habuit scyphum 1. loth. 50, et duos lysimaeos decennarios, tertium vero pro pontificali functione in funebralibus peracta. Capitulo Zagrabiensi pro offertorio R. 100, et cuique praebendariorum R. 2. Praeterea de argento elaborato, quod ad loth. 755 et $\frac{1}{2}$ sese extendebat, 4 columnis capituli

Zagrabiensis reliquit cuique scyphum 1, praeposito Chasmensi et cathedrali patenam unam vulgo *ciassa*, reliquis vero canonicas cuique coclearia 2 — et praebendariis cuique unum reliquum argentum quod ab his et aliis legatis superfuerat, faciens loth. 102, executores pro ecclesia cathedrali converterunt. Sed ad legata pecuniaria iterum redeundum.

Tametsi strictiori obligatione non teneretur erga seminarium et collegia curae capituli Zagrabiensis concredita, veluti in quibus literaturae culturam haud accepisset, eorundem tamen paterne recordatur, ordinatis pro parte collegii Viennensis R. 500, collegio Bononiensi similiter R. 500, et licet seminario nostro Zagrabiae totidem ordinati fuissent, executores tamen huic loco de voluntate episcopi Braikovich adaequarunt R. 2500. Jam vero quamvis pro ornatu Basilicae nostrae plura millia (ut supra relatum est) profuderit, votis tamen et desiderio necdum se satisfacisse ratus, pro eiusdem fabrica ulterius legat summam capitalem R. ter mille, et aliam bis mille pro vestiendis altaribus re linea. Ut ecclesiae s. Barbarae in Vrabca suis sumptibus erectae sarta tecta sonserventur, in talem necessitatem ordinavit illi R. 1000, et pro perpetua sui altaria per parochum illius loci tenenda R. 500. Quia in ecclesiis superioris et inferioris Ztubicae plurima corpora suorum antenatorum in Domino quiescerent, pro perpetuis altariis cuiusque illius ecclesiae parcho disposuit R. 300, et pro se cuique ecclesiae R. 200. Sed plus ultra iam ad vicini sublevandam inopiam liberalem porrigit manum. Ecclesiam videlicet parochialem cum turri civitatis Montis Graecensis Zagrabiae proxime praeterito incendio miserabiliter vastatam, cum adverteret, a civibus (quorum similiter substantiae absumptae fuissent) necessarium tantarum ruinarum subsidium reparationis expectari haud posse, ne tali ex defectu diuturniorum restaurandae domus Dei et eiusdem turris damnosa mora irreperet, huic praesentissimae necessitati occurrit piissimus eleemosinarius, largitis R. 1000, addendo itidem pro perpetua sui altaria ibidem per parochum tenendam alios R. 1000. Et licet iam per tot fundatas altarias pro animae suae refrigerio sufficienter provisum videretur, iisdem tamen ille adhuc ternas adiecit, unam apud P. P. Franciscanos Zagrabienses in R. 1000, aliam apud P. P. Paulinos Rhemetenses in R. 1600: his impositum est onus anniversarii cantati et sacri unius hebdomadarii; illis vero ultra anniversarum cantandum, licet alia sacra in ecclesia cathedrali legenda ad placitum reliquerit, attamen et ipsi onus hebdomadarii unius assumpserunt. Tertiam dein altariam erga capitale R. 300 tenent parochi S. Mariae Magdalенаe de Szella in districtu Sissiensi cum obligatione anniversarii, et unius sacri menstrui. Tandem quiddam extraneorum benefactor esse... stijt, capitulum quoque Zagrabiense, cuius primum in senio et pretiosum membrum extitit, dona suae liberalitatis sentire non intermisit, eidem legando R. 800, qui inter omnes, eo tum canonicos existentes, aequaliter divisi fuere.

Diu tandem per pia legata procurrentes, fere consanguineorum fuisset obliti. Scrinia utique existimabitis custodem in eorum locupletationem aperuisse, quando innatos mortalium affectus in carnem et sanguinem vehementiori impetu ferr: nemo est, qui ignoret. At ille

inordinato naturae stimulo modum imponens, tametsi, plurium indigentiae pressuram apprime novisset, patrimonio tamen Christi impingendos nefas existimavit, nolens in eorum legatis excedere summam R. 1500, de qua quod minus indigus fuit nobilis Sigismundus Znika patruelis suis participavit, illo ordinante, R. 1000, filius Leopoldi Zaversky ex Znikiana descendens R. 200, tribus vero domibus, ubi totidem eiusdem sorores in matrimonio locatae extitissent, ex residuis R. 300 cuique centum cesserunt; dispositioni in reliquo executoribus committens, ut illis de re praeterea frumentaria lardaue aliquot addant, aliisque modo usque ad 4 gradum sibi sanguine iunctis et secundum quod eorum egestas exigeret, de iisdem dispensarent. Quibus identidem cum id quoque in commissis dedisset, ut in reliquo universam pecuniam, in quantum suae dispositionis. calamo atfacta non esset, pro bono animae suae converterent, hoc sane placitum impigre eos et sancte executos sequentia luculenter docent: praeter quam quod enim sacra pro eodem in ara privilegiata 488, et in aliis aris 9969 lecta, parato aere, iis R. 1000, quos ipse (ut supra) pro sacris ordinarat, additis adhuc R. 1224 d. 10 persolverint, plures etiam novas fundaciones de consilio capituli, et beneplacito episcopi Braikovich instituit. Et primo quidem, cum in revolutione literalium instrumentorum, ac diversorum aliorum fragmentorum in scheda quondam propria manu a Znika exarata impegissent, in qua fundandae pauperum vestiturae et distribuendae illis eleemosynae in R. ter mille desiderium suum exprimebat, tali notato, licet testamentaliter contestandum non occurrisset, perinde ac ultimae voluntati locum dedere, deputantes unum mille pro distributionibus quotidianis, et reliqua duo pro vestitura pauperum, ita tamen, ut quovis anno una petia panni Crisii aequaliter dispartiatur inter colonos duorum praediorum, custodialis videlicet et alterius canonicalis, ubi Sauak in Mindszent, et Rosgay ac Bollfan in Vrabca, quae Znika possidendo moriens reliquit. Deputarant praeterea iidem executores capitale R. 500, de cuius censu persolvenda veniunt gr(ossi) 5 sacra in die aniversaria ac subsequentibus diebus pro eodem Znika in ecclesia cathedrali perpetuo futuris temporibus legenda. Cui sancto operi ut pro tempore constituti custodes perpetuo, nulla unquam admissa interruptione diligenter intendant, pro eorum item altaria alios R. 500 assignarant, quibus exiguo eatenus onere (sacri videlicet unius menstrui) imposito, incumbit, propterea modo non percepto interesse, de propria pecunia praemissa sacra semper inviolabiliter expedire. Tenent item sacristae ecclesiae nostrae altariam Znikianam ab iisdem executoribus in R. 300 institutam cum obligatione sacri unius menstrui. Quid vero ultra defuncti legata domui sacerdotum deficientium et seminario Zagrabiensi iidem executores de annutu episcopi Braikovich addiderint, supra relatam est. De cuius interim praesulis placito similiter addiderunt collegio Bononiensi R. 403, pro novi sacristae fundacione in elocationem R. 700, calicem unum, ecclesiae cathedrali ac alterum ecclesiae s. Barbarae in Vrabca dederunt, quorum denique singulari cura, posthumis autem sumptibus Znikianis erecta modo est ara maior in ecclesia B. V. in area capitulari, erogatis in tale opus R. 740 d. 24. Tandem docent rationes toties memoratorum executorum in funus, novae cryptae erectionem, et diversa alia

expensos esse R. 1596 d. 10, et per se pro decoloratione et inauratione arae maioris Sisi ratos R. 400.

Quae omnia prolixiori methodo deducta, dum diutiurniori lectitatione percurris oculosque fatigas benevole lector, thedio inde dubio procul te affici causaris. Sed si universis Znikianis facultatibus conservandis propitiā adfuisset fortuna, sane ad ampliora quaequae regerenda calamus nobis producendus foret. Etenim in puris aureis 1900 per nocturnos fures ablati diminutam substantiam in R. septies mille et sexcentis, non tantum quae-rebatur Znika, quantum ingeminare debent pia loca, quorum inde pinguiora extitissent legata et fundationes. Atque longioris lectionis thaedium praetextere videris, ne fatigio quoque calculandorum (quae in longum producta sunt) premaris, en abbreviatum accipe laborem. Universa videlicet substantia (cuius Znika legitimus possessor erat) inclusis aureis ammissis ascendit ad summam Rhenensium sexaginta octo millium sexcentorum triginta novem, quae si per incendium quoque attenuata non fuisset, ad 70 utique millia calculum extulisset. Sed tua fors curiositas necdum quietatur? unde tanta custodi nostro rerum affluentia, ulro requiris. Non unam, sed plures, unde profluxit. Scaturigines lubens adfero. Primum in diversarum parochiarum proventibus, veluti in solido fundamento constituto: cum enim ad canonicatum venisset, multarum facultatum possessorem extitisse, ex familiari eius colloquio non semel intelligere licuit; quippe curiosus quandam perquirens a certo subdito suo, dum ultimum praedium possideret, an, quemadmodum in proverbium abivisset, ultimos canonicos a silleticiis pediculis purgare, idem purgamentum sibi quoque ab iisdem expentandum foret?, respondisse dicitur, primum eum sibi dominum esse, qui sui ope non indigeret. 2° Canoniale beneficium possedit annis 37 et amplius, custodiale vero officium annis 19: ex quorum redditibus ingens utique pecuniae accessio subsecuta est. 3°. Bonorum Sissiensium plurimis annis praefecturae administratio non parvo iuvamini occasionem dedit. 4°. Fuit executor testamentarius trium episcoporum: Borkovicij, Mikulicij et Selischevicij: ita et Francisci Abanty vicecomitis, ac plurimorum canonicorum opulentorum, puta praepositi Dianesevich, Christophori Kupinich, praepositi Boczak, Stephani Doichich etc., a quibus non contemnenda legata accepit. 5°. In praediis canonicali et custodiali copiosos agros possidens, diligenter excoli curavit: unde multum frumentum congerens, et sterilibus annis divendens, notabile aeris accrementum sentiebat. 6°. Ultra grandem vineam custodiam et duas praedialisticas, habuit item quatuor emptitias, ex quibus copiosum vinum conquisitum, multa quoque pecunia distrahebat. 7°. Propriis subditis in necessitate constitutis ex sorte musti, in frumento et pecunia succurrendo, ab iisdem in magnam vini quantitatem coacervabat, et cum referatur, eum subinde bis mille cubulorum vini numerasse, quantum hinc non accessit illius aerario? 8°. Pecuniam his recensitis modis conflata apud diversos ex censu elocabat, modo pauciora, modo plura in fructu habens capitalio, quae in morte illius ascendebant ad summam R. 13100, et hinc quae non augmentatio pecuniae? Postremo praemissis addo, quod olim de praeposito Napuly scripto reliquit Benedictus Vinkovich: Non erat prodigus, sed frugalis, cum lauda-

bili parsimonia vivens. Parsimonia autem est magnum vectigal, ut Cicero ait.

Jam si quis totius opusculi huius deductam rerum congeriem pennitius perspexerit, haud cunctanter concludet, praeteritis saeculis nec capitulo canonicum opulentiorum nec ecclesiae custodem fructuosiorum Johanne Znika fuisse. Exorandus porro est Omnipotens, ut plures nobis benigne concedat, qui non ita aemulatores in accumulando, quam germani illius imitatores sint in beneficiando. Porro priusquam operi finis imponatur, liceat breviter nonnulla adhuc expendere, quae decori nostrae basilicae, custodis Znika industria quidem, sed subsidis ecclesiae accessisse, et scripta docent, et res factae testantur. Et primo quidem extat contractus de anno 1688 die 23. Octobris factus, virtute cuius pro sedilibus ante aram s. Barbarae locatis numeravit f. R. 200. Eodem anno arculario pro ara s. Emerici, de eiusdem arae pecunia dedit Rh. 200, et sequenti anno pictori R. 225. Specificatio diversarum materiarum et aliarum rerum Venetiis per Johannem Zübich canonicum Zagrabiensem et Leonardum Milpoher marcatores capitularem allatarum, docet eatenus erogatos Rh. 2229. Denique eodem anno 1688 de novo restauratum fuit organum, persolutique sunt organifici Labacensi R. 1600 et addito honorario aureorum 20. In anno 1690. pro restauratione horologii expositi sunt R. 100, et pro magno armario sacristiae exterioris R. 150; in anno 1692 pro sedilibus ante aram s. Mariae Magdalenae et s. Nicolai R. 180, et aliis ante aras ss. Fabiani etc. ac s. Elisabeth R. 183, quorum labore terminato, elaborandis dein armariis, ac aliis in sacratio interiori initium datum fuit, expositis in totale opus, vi decreti capituli de anno 1696 die 26 Julii emanati, R. 380. Tandem ex rationibus eiusdem custodis de anno 1701 constat, pro strato marmoreo et concellis ante aram maiorem, nec non crypta episcopali intra eandem aram et vetus baptisterium aedificata expositos esse R. 1592. Et in anno 1703 pro strato similiter marmoreo in exteriori sanctuario, ac duarum cryptarum episcopali nova extructione. Rh. 1105 den. 12.

Et ne prolixior sim, reliquis veluti minutioribus missis, bini demum infortunii, quod custodi isto et ecclesiae huic non tam damnosum, quam despectuosum accidit, commemorasse tempus nos admonet. Credebatur videlicet communi omnium sensu, nullum ita tuto rebus servandis locum securum, ut interius basilicae huius sacrarium. Et certe haud immerito, cum nec veterorum temporum monumenta doceant, nec recentium memoria recolat, illud quandoque arte furum violatum extitisse. Successit tamen perditis hominibus bis tandem intempestae noctis silentio, eo penetrasse, valvis quidem mentris sacrarii reseratis, sed cum ferreae fuissent, ab infra adminiculo crassiorum lignorum, quae in subselliis commoditati genuflectentium deserviebant, admodum intestii, ut uni post alium spatium intrandi sufficiens pateret. Dies porro anni 1698. ultima mensis Octobris erat, quando absolutis divinis, cum iam omnia clausa et in solita quiete, ac securitate consistent, scelerati praedones vi lignorum elevatis, et reseratis cratibus ante aram Virginis benedictae prostantibus interiorum partem ecclesiae subintrantes, nefandae artis experimentum fecere, quo furto plurimum aeraris xenodochii sacerdotum deficientium decessit et

pecunia episcopi Mikulich mille scudatorum, quae pro erectione sepulchri Domini, et stationum deputata ad interim asservabatur, fere ex toto sublata fuit, sicque ex tali defectu optimi praesulis piissimae intentioni satisfieri minime potuit.

Porro iterata violatio interioris sacrarii, modo, quo prius, facta, accidit in anno 1705. circa tempus messis hordealae, quando fures interiorum partem basilicae per crates ad cornu evangelii arae s. Crucis penetrantes, eosdem, uti priores vi lignorum attollendo, aperuerunt. Solius vero custodis hac vice intercessit damnum irreparabile: cum enim clavis a porta sacrarii semper sub illius potestate et custodia esset, non indicabat necessarium a propria cista in eodem sacrario deposita clavim tollere, sed pro illius securae conservatione unicam sacrarii clausuram sufficere autumabat. Inde fures tempus lucrandi opportunam occasionem nacti, ne in aliarum occlusis cistis perrumpendis diutius sese et fors sine fructu distraherent, in cistam Znikianam impingentes, cum penes hanc et clavim comperissent, et bene illam habentem perspexissent, ab ea alio neutiquam progredi, sed de illius continentis appetitum suum sufficienter satiari posse existimantes, eandem spoliandam suscepere. Referuntur itaque ablatis in puro auro nummi 1900, et in 4 saccis scudati Veneti bis mille ac in currenti moneta R. 500. Sed haec posterior pecunia una cum scudatis per fures in fonticulo sub arce episcopali ad interim deposita et occultata cum quaedam de proximo xenodochio vetula aquae hauriendae causa eo accessisset, ab eadem detecta et observata fuit, et mox a proprietario certificato inde levata; atque ita scudata quidem in integro, et reliquam monetam cum defectu R. 8 recepit Znika, at aurei in toto praedae auferentium cesserunt. Tulit quidem aegre optimus senex tantam substantiae iacturam, signanter centum aureorum, uno anno Cremnicij cusorum subtractionem, quod eos ex Hungaria delatos principalis thesauri loco ad mortem usque conservandos statuisset. At id quod maiori angore animum suum torsit, repetita fuit sacrarii perruptio, quod videlicet post primum furtum, de maiori securitate sacrario non providendo, discursus de se sinistros misceri haud ignoraverit, quibus et minus providus et necdum didicisse insimulabatur, qualiter alieno periculo deberet esse cautus. Proprio ergo damno doctus, ut deinceps securitati rerum in sacrario depositarum melius prospectum fieret, sequenti anno 1706. nova porta idem sacrarium munivit; quae illi et a columnis marmoreis splendorem maiorem, et rara ferrea clausura firmitatem validiorem reddidit. Utrumque opus a scalpro et malleo magistrorum Labacensium artem sortitum, mense Maio Zagrabiae in lucem prodiit, docentque rationes eiusdem custodis lapicidae pro suo labore datos R. 163, fabro ferrario R. 170.

Reddito itaque hoc modo suae securitati sacrario, vix respirarat Znika, quando nova continuo afflictionis pressuram ingessit superveniens incendium, quo depopulatis universis domibus in inferiori parte capituli, ipsius quoque domus cum adiacentibus aedificiis vastata fuit ingenti rerum mobilium damno et iactura. Nam licet pecunia conservata fuerit, magna tamen pars argenti elaborati, rerum stannearum, linearum, frumenti etc, in praeda cessit Vulcani, una cum preciosa casula, quam frigio labore pro

solemnitate secundarum primitiarum deputatam sumptibus ad Rh. 700 calculatis, non pridem manus artificis ad perfectionem deduxerat. Pro eadem celebritate infulam etiam simili opere instructam parârat, quae ab igne praeservata, inter illas, quae ad usum pontificum basilicae nostrae (cui legata erat) destinari solent, sive decore, sive pretio, nulla fere secunda existimatur. Coeterum omni commoditate spoliatus Znika, cum non haberet, ubi in proprio caput reclinaret, a Simone Sidich praeposito Chasmensi hospitio collectus fuit. Verum ut restaurandis ruderibus, et novis aedificiis exstruendis, melius ipse coram invigilaret, domunculam propriam, ad radices scalarum oblique positam (usui alias cellariorum destinata) non multo post expurgari curavit, dimissoque inquilinatu, in ea delituit usque ad mensem Novembrem, quando superiora domus suae utcunque reparatae inhabitandum ascenderat. Sed cum interna structura necdum sufficienter ab humiditate vindicata extitisset, non poterat non homo iam in aetate decrepita constitutus, a molesto catharri incursu praeservati: quem nihilominus superandi spes haud defuisset, ne ex esitatione ostreorum superveniens febris maligna, illum annum iam 78m agentem ad interitum praecipitasset. Confessus itaque in infirmitate repetitis vicibus aeternitatisque alimonia reffectus, ac sacro ceromate delibutus decessit Znika, optime meritis de ecclesiis Dei, piis locis, viris ecclesiasticis et religiosis, amicis, vicinis, et pauperibus, postquam nimirum in canonicatu vixisset annis 37 et mensibus octo. Sepultus est honorificentissime in ecclesia cathedrali ante aram B. V. in propria crypta, cui executores lapidem marmoreum aposuerunt, et in proximo pariete iconem appenderunt cum sequenti caerotaphio utrobique inscripto: Hic apponatur Epitaphium... Successit illi in custodis officio Simon Judas Sidich praepositus Chasmensis, huic in praepositura Georgius Funtek archidiaconus Chasmensis, isti in Chasmensatu magister Georgius Bedekovich praepositus S. Stephani de Alba, cuius praeposituram accepit magister Georgius Rees. Canonicatum autem vacantem Mathias Augustich parochus in Oborovo.

*

Koncept ove biografije, napisane od Tome Kovačevića, nalazi se u kodeksu, koji se čuva u arhivu Jugoslavenske akademije (sa signaturom II. d. 216).

